

یک پاتوق فرهنگی و ...

الهام کریمی

کار پاتوق تا قبل از شروع برنامه‌ها و جلسات عصر، بی هیچ دغدغه‌ای کتاب‌های جدید فروشگاه را ورق بزنند و بخوانند یا حتی مطالعات شخصی خود را انجام دهند و با لیوانی چای همیشه مهیا در سماوری بزرگ خستگی را از تن به درکنند. خانم لاهیجی درباره انگیزه تأسیس پاتوق فرهنگی کتاب می‌گوید: من از اولین سال‌های ناشر شدن آرزوی ایجاد محیطی که در جوانان

پاتوق فرهنگی کتاب که مردادماه سال گذشته توسط اداره اماکن نیروی انتظامی تعطیل شده بود، فعالیت خود را تابستان امسال با مدیریت جدید از سر گرفت. در شرایطی که مرکز پژوهش‌های وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی سرانه مطالعه کتاب در ایران را هفت دقیقه در شبانه روز و سهم آن را در سبد هزینه خانوارهای ایرانی ۳۵ صدم درصد کل هزینه خانوار برآورد می‌کند و رقم معمول تیراژ کتاب در کشور ما ۲۰۰۰

نسخه است، خبر از سرگیری فعالیت مجدد پاتوق فرهنگی، اگر از هدف تأسیس این مجموعه، تأثیرات آن و تغییری که در شکل ظاهری برخی کتاب‌فروشی‌های سطح شهر به وجود آورد، آگاهی داشته باشیم، بسیار خوشحال‌کننده است. در اواخر مرداد ماه ۱۳۸۰، مجموعه فرهنگی هنری تهران شاهد تولد یک فروشگاه نسبتاً بزرگ کتاب و محصولات فرهنگی با عنوان پاتوق فرهنگی کتاب و با شعار یک صندلی، یک کتاب، یک فنجان چای بود. این فروشگاه کتاب که به سبک کتاب‌فروشی‌های غربی و با همت شهلا لاهیجی - از معدود بانوان ناشر کشور و مدیرانتشارات روشنگران و مطالعات زنان - به وجود آمد، با سایر کتاب‌فروشی‌های شهر چند تفاوت اصلی داشت، که از جمله آن می‌توان به برگزاری برنامه‌های جنبی فرهنگی هنری، اختصاص فضایی برای مطالعه مراجعہ کنندگان و در نظر گرفتن یک کتابخانه کوچک برای امانت دادن کتاب اشاره نمود. برنامه‌های فرهنگی هنری که شامل معرفی و نقد رمان، شعر، مسائل اجتماعی، نمایش و نقد فیلم، نقد و بررسی هنر نمایش و ... بود،

اغلب با حضور شخصیت‌های بزرگ و برجسته در هر حوزه برگزار می‌شد. فضای مطالعه نیز میز و صندلی‌های میان قفسه‌های پر از کتاب بود که مراجعہ کنندگان می‌توانستند در محیطی آرام، با سیستم تهویه مطلوب بدون هیچ مزاحمت و اجباری برای خرید کتاب از صبح زود، یعنی زمان شروع به

انگیزه به دانستن را به وجود آورد، داشتم. دنیای امروز، دنیای دانستن است، اما جوان امروز برای کسب دانش بیش از آن که میل به خواندن داشته باشد، میل به دیدن و شنیدن دارد. من در مقطع زمانی که انتشار کتاب‌ها در بی‌خبری صورت می‌گرفت و ناشرین برای هزینه تبلیغات پول چندانی نداشتند، نیاز

به وجود آوردن فضایی که در آن جوانان به خواندن و مطالعه تشویق شوند را، احساس می‌کردم. بدین ترتیب پاتوق فرهنگی کتاب به وجود آمد تا فضایی باشد که در آن جوانان کتاب ببینند، کتاب بخوانند، کتاب بخرند و درباره کتاب بشنوند. پاتوق فرهنگی کتاب پس از تأسیس خیلی زود، در میان جوانان جا باز کرد. پس از مدتی فقط افرادی که محل سکونتشان به پاتوق نزدیک بود، به آنجا رفت و آمد نمی‌کردند؛ بلکه عده زیادی برای شرکت در برنامه‌های پاتوق و نیز استفاده از فضای مطالعه آن از مسیرهای دورتری می‌آمدند. فصل امتحانات مدارس و دانشگاه‌ها، اغلب، دانشجویان و دانش‌آموزان که فضای کتابخانه‌های عمومی را مناسب مطالعه درسی نمی‌دانستند، به پاتوق می‌آمدند تا شاید در محیطی امن و آرام با مرور درسهایشان نتیجه بهتری بگیرند. و حتی می‌توانستند از فرهنگ لغت‌های فروشی به طور رایگان استفاده کنند. این که یک مجموعه غیردولتی و خصوصی با سرمایه شخصی یک انتشارات، این همه امکانات را در اختیار جوانان قرار داد، البته کمی جای تعجب دارد. اما خانم لاهیجی در این باره توضیح می‌دهد: «من خوشحالم که یک چنین مکانی توسط بخش خصوصی به وجود آمد چرا که بخش خصوصی به دلیل استقلال رأی، استقلال عمل و آزادی انتخاب می‌تواند موفق‌تر باشد. اما کار دولتی در چارچوب ضوابط و مقررات صورت می‌گیرد. مثلاً همین کتابخانه‌های عمومی را در نظر بگیرید. به اعتقاد من آنها قلعه‌های کتاب هستند.

آن جا کتاب باید از ممیزی رد شود تا به آرشیو اضافه گردد. از طرفی فضای سالن مطالعه آنها اغلب مناسب نیست. من به رغم اطلاع از شکست مالی اشتیاق به وجود آوردن فضای پاتوق فرهنگی کتاب را داشتم و چون می‌دانستم که موفقیت یک فروشگاه کتاب آن هم در طبقه سوم یک مجموعه، شور و اشتیاق و علاقه خاص مخاطبین به کتاب را می‌طلبد، تصمیم به ایجاد انگیزه‌های اضافی گرفتم. کتاب‌های پاتوق مجموعه کتابخانه شخصی من که امکان دسترسی به آن در هر جایی ممکن نبود. از طرف دیگر پاتوق از ۹ صبح تا ۵ بعدازظهر کتابخانه و در واقع فضایی برای دوران امتحان بود. چرا که جوانان برای درس خواندن فضاهای مناسبی در اختیار ندارند. ایجاد این فضای امن و مطمئن و آرام با رنگ‌های پر نور و شادای آور از افتخارات من است. می‌دانستم که یک چنین مکانی جوان را تشویق می‌کند که پس از پایان دوران درسی‌اش با این فضا مانوس شود و دوباره باز گردد چندی پیش من در کتاب فروشی بودم در آمریکا بودم. آنجا از صبح تا شب حضور داشتم

اما باز هم نتوانستم همه کتاب‌ها را ببینم. در تمام این مدت هیچ مزاحمتی برایم ایجاد نشد. آن جا از خرید کتاب و اجبار برای آن صحبتی نبود چرا که مسئولینش می‌دانستند که علاقه مند امروز، یک خریدار بالقوه است. پاتوق فرهنگی کتاب با تمامی امکاناتی که در اختیار مخاطبینش قرار می‌داد و با برپایی جلسات گوناگون فرهنگی از قبیل شب مترجمین، شب ناشر و شب نویسنده برای معرفی آثار و نیز خیل عظیم مخاطبین جوان با وجودی که هرگز رنگ و بوی سیاسی به خود نگرفت، ۱۱ ماه بیشتر فعالیت نکرد. در اواخر تیرماه ۸۱ پس از دستگیری سیامک پورزند، مدیر روابط عمومی

آرامکس
ARAMEX

E-mail: aramex_tehran@hotmail.com

www.Aramex.com

International Courier & Cargo

حمل و نقل هوایی بین‌المللی

تلفن : ۶۴۰۳۹۴۰ فاکس : ۶۴۰۴۳۹۶

مجموعه فرهنگی هنری تهران، و ادعاهای او مبنی بر دخالتش در مدیریت پاتوق فرهنگی کتاب و تبدیل آن به محلی برای تجمع دگراندیشان و اجرای برنامه‌های منحط غربی، علی‌رغم رد این ادعاها از سوی خانم لاهیجی، توسط اداره اماکن نیروی انتظامی تعطیل شد. خانم لاهیجی در این باره اظهار می‌دارد: در این ۱۱ ماه فعالیت پاتوق جز از کتاب نگفتم و جز درباره کتاب بحثی نشد. ما تمام ضوابط قانونی را حفظ کردیم. اما از همان ابتدای تأسیس پاتوق پیش‌دواری‌های زیادی حتی درباره انتخاب این واژه بد تعبیر شده در میان مردم که در اصل به معنای پیمان، محل سوگند و مکانی مقدس است، صورت گرفت. بعد هم حساسیت‌ها نسبت به شخص من مشکلات زیادی برای مجموعه به وجود آورد. اما این جا هیچ دگراندیشی نبود و پاتوق هیچ خطری نداشت. آن خطری که ما را تهدید می‌کند از بی‌کتابی است نه از باکتابی.

اینک پس از حدود یک سال که از تعطیلی پاتوق فرهنگی کتاب می‌گذرد، این مجموعه با هدف مشابه اما سلیقه‌ای متفاوت به مدیریت حمید هنرپور، مشاور فروشگاه‌های زنجیره‌ای کتاب ما - مجموعه فروشگاه‌های کتاب و محصولات فرهنگی که حدود یک سال و نیم پیش آغاز به کار کردند - با همان شعار قبلی و نام مشابه پاتوق فرهنگی کتاب ما دوباره گشایش یافته است. خانم لاهیجی معتقد است که وی باروشن شدن مجدد چراغ پاتوق فرهنگی می‌تواند تا حدودی شکست مادی و روحی عظیمش را فراموش کند.

پاتوق فرهنگی کتاب ما فعالیت‌های جنبی‌اش را با تکیه بر موضوعات روانشناسی که جنبه عمومی تری دارند، از قبیل سمینار تکنیک‌های موفقیت، نمایش فیلم کوتاه، روانشناسی خانواده، نقد ادبی، مشاوره حقوقی، سمینار شطرنج، شرح مثنوی، طراحی ذهن و تقویت حافظه، سمینار، NLP، یوگا، نشاط و شادابی و تقویت روحیه و فرهنگ اقوام ایرانی آغاز کرده است. علاوه بر تفاوت در برنامه‌های جنبی در پاتوق فرهنگی کتاب ما عضویت کتابخانه‌ای نیز از میان رفته است. اما به شیوه گذشته هر فرد می‌تواند، تا هر ساعتی که تمایل داشته باشد، هر یک از کتاب‌های مجموعه را مطالعه کند. هر چند که در حال حاضر در قفسه‌ها، کتاب‌های زیادی موجود نیستند و اکثر کتاب‌های جدید در میانشان یافت نمی‌شود.

حمید هنرپور، مدیر مجموعه، در این باره می‌گوید: در حال حاضر ۳ هزار تا ۳۵۰۰ عنوان کتاب داریم که سعی می‌کنیم در آینده‌ای نزدیک این رقم را به ۱۰ هزار عنوان برسانیم. در واقع ما سعی می‌کنیم که در انتخاب کتاب‌ها سنجیده عمل کنیم و عجله‌ای برای پر کردن قفسه‌ها نداریم. در هر صورت ما به عنوان یک مؤسسه خصوصی انتظار داریم که سرمایه‌گذاری‌هایمان از لحاظ اقتصادی جواب بدهد.

هر چند اظهار نظر درباره آینده پاتوق فرهنگی کتاب ما بسیار زود است، اما با توجه به تجربه قبلی می‌توان حدس زد که شیوه‌گرینش برنامه‌های جنبی، به ویژه برنامه‌هایی که در راستای معرفی کتاب باشند، بیش از اقداماتی نظیر قرعه‌کشی نیم سکه بهار آزادی در ازای خرید ۵ هزار تومان کتاب به بالا در هفته و بلیط نیم‌بهای سینما که شأن و ارزش کتاب را پایین می‌آورد، بر روند افزایش مخاطبان مجموعه و بالا رفتن میزان فروش مؤثر افتند. خانم لاهیجی که قرار بود مردادماه برای حضور و اجرای برنامه در پاتوق فرهنگی دیگری به شیراز سفر کند، با مخالفت‌هایی روبرو شد و از خیر این سفر

گذشت، با این همه او معتقد است که پس از پاتوق فرهنگی کتاب، پاتوق‌های دیگری نیز به وجود آمده و خواهند آمد و اکثر کتاب‌فروشی‌ها از حالت کتاب‌فروشی صرف خارج شده‌اند و در کنار فروش، برنامه‌های جنبی فرهنگی هنری برگزار می‌کنند. به هر حال واضح است که در عصر رایانه و بازی‌های رایانه‌ای که طوفان پیشرفت‌های فنی شور و اشتیاق به مطالعه را به ویژه در میان جوانان بی‌رنگ کرده است، برای رفع مهوریت کتاب، متولیان فرهنگی کشور باید چاره‌ای بیابند. شهرهای مختلف کشور ما بستر مناسب برای ایجاد هزاران پاتوق فرهنگی را دارند. هر چند ایجاد یک چنین فضایی، در کنار اقداماتی نظیر بهبود وضعیت نایب‌سامان کتابخانه‌های کشور، تنها یکی از صدها راهی است که می‌توان برای آشنا ساختن دوباره بیگانگان با کتاب، تدبیر کرد. شاید آرزوی دست نیافتنی نباشد این که یک روز کتاب خواندن به عادت روزانه مردم مبدل گردد.

این مصاحبه در تیرماه و برای چاپ در مردادماه نشریه آماده شده بود که قضا و قدر مجال نداد و اینک پس از ۶ ماه که شماره بعدی ماهنامه چاپ شده است سؤالی دیگر از خانم لاهیجی مطرح کردیم و آن اینکه پاتوق فرهنگی کتاب ما هم اینک در چه وضعیتی قرار دارد.

خوشبختانه پاتوق فرهنگی کتاب ما با حفظ نام پاتوق که بر سرش جنگ بسیار شد و پافشاری ما نام را بر آن نگه داشت، مشغول فعالیت است و شاید با برنامه‌هایی نه آنچنان که ما سمت و سویی می‌دادیم اما به هر حال مکانی برای تجمع کسانی است که به کتاب علاقمندند. خوشبختانه بنا به گفته مسؤلان پاتوق فرهنگی کتاب ما، وضعیت اقتصادی مجموعه فروشگاه‌های زنجیره‌ای کتاب ما به وضعی است که نیازی به سودآوری و حتی دخل و خرج پاتوق فرهنگی ندارند، چیزی که ما به شدت اسیر و گرفتار آن بودیم. هم اکنون پاتوق فرهنگی کتاب ما می‌تواند برنامه‌هایی را بگذارد بی‌آنکه دغدغه فروش داشته باشد و اما از اینکه هنوز جایی در این بخش با نام پاتوق، پاتوق فرهنگی وجود دارد و بساطش را جمع نکرده‌اند خوشحالم و خوشحالم که کسانی این شجاعت را داشتند که نام را نگه دارند، حتی اگر این نگهداری اقدامی زیرکانه برای حفظ مراجعه‌کنندگان قبلی پاتوق فرهنگی بوده باشد. با تشکر از سرکار خانم لاهیجی نشانی پاتوق فرهنگی را برای علاقمندان اعلام می‌کنیم:

نشانی پاتوق فرهنگی کتاب ما، تهران، خیابان شریعتی، روبروی بهار شیراز، مجموعه فرهنگی سینما ایران، طبقه سوم، پاتوق فرهنگی کتاب ما ساعت حضور در پاتوق، ۸ صبح تا ۹ شب روزهای غیر تعطیل.

